

Αφηγηματικές τεχνικές στα ομηρικά έπη

Με την αφηγηματική τεχνική **in medias res** ο ποιητής ή ο συγγραφέας επιλέγει ως αρχή το πιο κρίσιμο σημείο μιας ιστορίας και στην πορεία της αφήγησης διαμορφώνει κατάλληλες συνθήκες, ώστε να αναφέρει και όσα προηγήθηκαν.

Ο ποιητής άλλοτε αφηγείται ο ίδιος σε **τρίτο** πρόσωπο και άλλοτε οι ήρωές του σε πρώτο πρόσωπο· ζωντανεύουν έτσι οι ήρωες μπροστά μας με τον **διάλογο** (ή με **μονόλογο**) και δραματοποιούν την αφήγηση, σαν να δίνουν παράσταση. Οι δύο αυτές τεχνικές της αφήγησης, η **τριτοπρόσωπη και η πρωτοπρόσωπη** - διαλογική - δραματική, εναλλάσσονται· επικρατέστερη είναι η δεύτερη.

Ο **μονόλογος** είναι ουσιαστικά διάλογος του ήρωα με τον εαυτό του σε κρίσιμες στιγμές της αφήγησης, όταν αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα και αναζητεί μόνος τη λύση τους.

Ο Όμηρος προετοιμάζει συχνά τους ακροατές του για όσα θα ακολουθήσουν. Η συστηματική αυτή προετοιμασία για τα επόμενα λέγεται **προοικονομία**.

Το να τελειώνει ένα τμήμα (ή ένας στίχος) ενός λογοτεχνικού κειμένου όπως (ακριβώς ή περίπου) αρχίζει, λέγεται **κύκλος ή κυκλικό σχήμα**.

Με τον όρο **εικόνα**, στη λογοτεχνία, εννοούμε την περιγραφή, η οποία προκαλεί στον αναγνώστη ή στον ακροατή την εντύπωση ότι βλέπει μπροστά του αυτό που περιγράφεται.

Εικόνες είναι κυρίως οι **οπτικές**, αυτές δηλαδή που περνούν από τα μάτια μας, όταν διαβάζουμε ή ακούμε ένα λογοτεχνικό κείμενο· εικόνες όμως λέμε κι αυτές που ερεθίζουν τις άλλες αισθήσεις μας (την ακοή, την όσφρηση κτλ.), οπότε (αντίστοιχα) τις χαρακτηρίζουμε **ακουστικές, οσφρητικές** κτλ.

Ο όρος **σκηνή** είναι έννοια ευρύτερη: παρουσιάζει ένα μέρος της δράσης που έχει ενότητα, μπορεί όμως να περιλαμβάνει περισσότερες από μία εικόνες, όπως, λόγου χάρη, ο αύλειος χώρος του παλατιού.

Βασικά κριτήρια για τη διάκριση των σκηνών είναι:

- α. η αλλαγή τόπου,
- β. η αλλαγή προσώπων,
- γ. η αλλαγή τόπου και προσώπων,
- δ. η διαφοροποίηση του χρόνου.

Αναδρομική διήγηση έχουμε όταν ο ίδιος αφηγητής (ποιητής) ή κάποιος από τα πρόσωπα (π.χ. η ωραία Ελένη) εξιστορούν γεγονότα του παρελθόντος

Η **επιβράδυνση** είναι βασική τεχνική της επικής ποίησης, που παίρνει τις εξής μορφές:

- α. Αναβάλλεται μια προγραμματισμένη δράση (π.χ., ο νόστος του Οδυσσέα):
- β. Διακόπτεται για λίγο η κύρια αφήγηση με την παρεμβολή ενός σχετικού επεισοδίου:
- γ. Αργοπορεί, γενικά, ο ρυθμός της αφήγησης με αναφορές σε πρόσωπα και πράγματα.

Αναχρονισμός είναι η μεταφορά πολιτισμικών στοιχείων μιας εποχής σε άλλη (συνήθως προγενέστερη): ο Όμηρος, π.χ., κάνει λόγο για σίδηρο, μέταλλο της Γεωμετρικής εποχής, το μεταφέρει όμως στη Μυκηναϊκή.

Τα **επίθετα** είναι συχνά στα ομηρικά έπη και αποδίδουν ουσιαστικές ιδιότητες στα πρόσωπα και στα πράγματα που συνοδεύουν. Άλλοτε τονίζουν μια χαρακτηριστική τους ιδιότητα, είναι δηλαδή **χαρακτηριστικά επίθετα**, π.χ. «τον άντρα τον πολύτροπο», «ο ξακουστός Ορέστης» και άλλοτε προβάλλουν μια εικόνα τους, είναι δηλαδή **περιγραφικά επίθετα**, π.χ. «στις θολωτές σπηλιές», «την καλλιπλόκαμη νεράιδα».

Τυπικά λέγονται τα στοιχεία που επαναλαμβάνονται πανομοιότυπα ή ελαφρά παραλλαγμένα. Μπορεί να είναι συνδυασμοί επιθέτων και ουσιαστικών ή άλλες φράσεις ή σίχτοι ολόκληροι ή θέματα - μοτίβα και σκηνές ολόκληρες, όπως η υποδοχή και η φιλοξενία του επισκέπτη.

Ειρωνεία, γενικά, σημαίνει αντίθεση ανάμεσα σε κάτι που φαίνεται ή λέγεται και σε κάτι που πράγματι συμβαίνει ή εννοείται.

Στη λογοτεχνία ειδικότερα (στο έπος, στην πεζογραφία, στο θέατρο), ειρωνεία σημαίνει συχνά αντίθεση ανάμεσα σε μια φαινομενική και σε μια πραγματική κατάσταση, την οποία αγνοούν οι άμεσα ενδιαφερόμενοι ήρωες, τη γνωρίζει όμως ο ακροατής / αναγνώστης / θεατής. Με πιο απλά και πιο λίγα λόγια ειρωνεία στη λογοτεχνία έχουμε όταν ο αναγνώστης ή ο ακροατής ξέρει πιο πολλά από τους ήρωες.

Σε μια **απλή παρομοίωση** παρομοιάζονται δύο έννοιες.

Στην επική ποίηση όμως (και όχι μόνο) συναντούμε και παρομοιώσεις **σύνθετες**, που είναι **εκτεταμένες/διεξοδικές**: σ' αυτές, η εικόνα που θέλει να μας δείξει ο ποιητής παρομοιάζεται με μια άλλη εικόνα, παρμένη συνήθως από τη φύση ή από την αγροτική ζωή και γνωστή, άρα, στον ομηρικό, τουλάχιστον, ακροατή.

Κατά την **ανάλυση** μιας διεξοδικής παρομοίωσης διακρίνουμε:

α. τι παρομοιάζεται - το δεικτικό μέρος(η αφήγηση) : εισάγεται με λέξεις όπως: έτσι, παρόμοια

β. με τι παρομοιάζεται - το αναφορικό μέρος (η εικόνα) : εισάγεται με λέξεις όπως: σαν, όπως, πως

γ. ποιο είναι το κοινό τους σημείο - ο κοινός όρος ανάμεσα στην εικόνα και την αφήγηση

δ. ποιος ο ρόλος/η λειτουργία της παρομοίωσης

Η τεχνική των «άστοχων ερωτημάτων».

Δηλαδή, εκείνος που ρωτά κάνει διάφορες λογικές μεν **υποθέσεις** για την αιτία ενός γεγονότος, καμία όμως δεν στοχεύει σωστά· έτσι, εκείνος που απαντά **απορρίπτει** μία μία τις «άστοχες» ερωτήσεις, για να δώσει στο τέλος με έμφαση τη σωστή απάντηση.

Θεϊκός ανθρωπομορφισμός σημαίνει ότι οι Έλληνες φαντάζονταν τους θεούς τους παρόμοιους με τους ανθρώπους. Αυτό δε σημαίνει μόνο ότι τους φαντάζονταν με **ανθρώπινη μορφή**, αλλά και ότι σκέφτονταν, αισθάνονταν, μιλούσαν και ενεργούσαν όπως οι άνθρωποι, σε ανώτερο όμως βαθμό· διαφορετική φαντάζονταν μόνο την τροφή τους και τους θεωρούσαν αθάνατους.

Οι θεοί επικοινωνούσαν με τους θνητούς παίρνοντας τη μορφή κάποιου συγκεκριμένου ανθρώπου, δηλαδή μεταμορφώνονταν· στην περίπτωση αυτή λέμε πως έχουμε **ενανθρώπιση**.

Σπανιότερα παρουσιάζονταν με το πραγματικό τους (υποτίθεται) πρόσωπο, οπότε μιλούμε για **θεϊκή επιφάνεια**, για αυτοπρόσωπη δηλαδή εμφάνιση του θεού· συχνά όμως γίνεται λόγος και για **αθέατη θεϊκή βοήθεια** (ως θεϊκή φώτιση ή συμπάρσταση κ.τ.ό.).

Ανθρωποκεντρικός χαρακτηρίζεται ένας πολιτισμός, ένα έργο κτλ. που έχει κέντρο του τον **άνθρωπο**· δίνει δηλαδή έμφαση στις σωματικές και πνευματικές ικανότητές του και επιδοκιμάζει την ανθρώπινη ζωή.

Υβριστής γίνεται ο άνθρωπος που υπερβαίνει τα όριά του προσβάλλοντας-αδικώντας θεούς ή και ανθρώπους. Η υπέρβαση αυτή (η **ύβρη**) προκαλεί την οργή των θεών (τη **νέμεση**), και ακολουθεί η τιμωρία (η **τίση**).

Το σχήμα **ασύνδετο** δημιουργείται, όταν παραθέτουμε όμοιους όρους μιας πρότασης ή όμοιες προτάσεις, χωρίς να βάζουμε ανάμεσά τους κάποιο σύνδεσμο, αλλά τα ενώνουμε με κόμμα.